

Аналіз запровадження системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні

Із набранням в 2004 році чинності Законів України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення» в Україні розпочато широкомасштабну пенсійну реформу. Пріоритетними напрямками пенсійної реформи було визнано запровадження накопичувальної складової державного пенсійного страхування та накопичувальної системи недержавного пенсійного забезпечення.

Для запровадження системи недержавного пенсійного забезпечення під керівництвом Уряду органами виконавчої влади розроблена необхідна нормативно-правова база, достатня для створення та діяльності недержавних пенсійних фондів та інфраструктури, що їх обслуговує. Зокрема, тільки Держфінпослуг, відповідно до своєї компетенції, розробила 31 нормативно-правовий акт, що регулює діяльність суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення.

З метою проведення в суспільстві узгодженої та послідовної роботи щодо роз'яснення питань функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням від 30.05.07 № 364-р затвердив відповідний план заходів розрахований на 2007-2008 роки.

Вжиті заходи забезпечили поступовий розвиток ринку послуг недержавного пенсійного забезпечення.

1. Динаміка та тенденції розвитку суб'єктів системи недержавного пенсійного забезпечення

Починаючи з 2004 року зберігається стала тенденція щодо збільшення кількості установ, які надають послуги в системі недержавного пенсійного забезпечення.

Таблиця 1.1

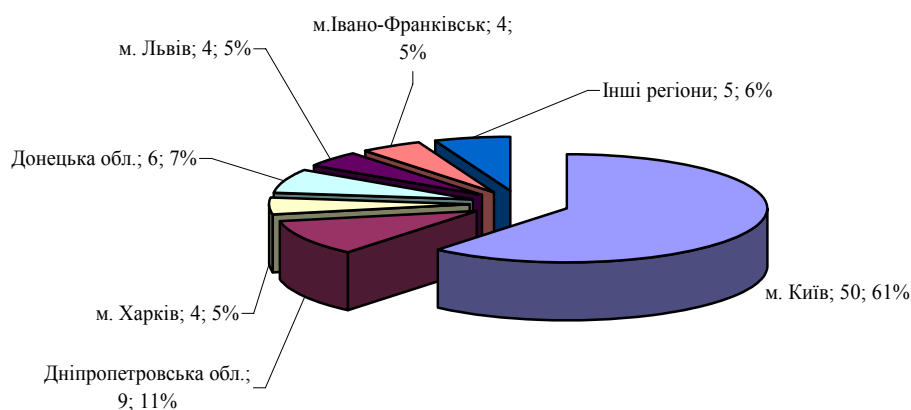
Кількість НПФ, адміністраторів, компаній з управління активами НПФ та зберігачів НПФ, внесених до реєстру

Реєстрація суб'єктів системи недержавного пенсійного забезпечення	2004	2005	2006	I півріччя 2007
Кількість НПФ на кінець періоду	29	54	79	85
Кількість адміністраторів на кінець періоду	21	37	41	45
Кількість компаній з управління активами НПФ (КУА)	44	75	135	218
Кількість банків-зберігачів пенсійних активів	68	80	95	107

Станом на 01.07.07 до Державного реєстру фінансових установ внесено інформацію про 85 недержавних пенсійних фондів. Крім того, продовжує зростати кількість суб'єктів, які мають на меті здійснювати діяльність з недержавного пенсійного забезпечення.

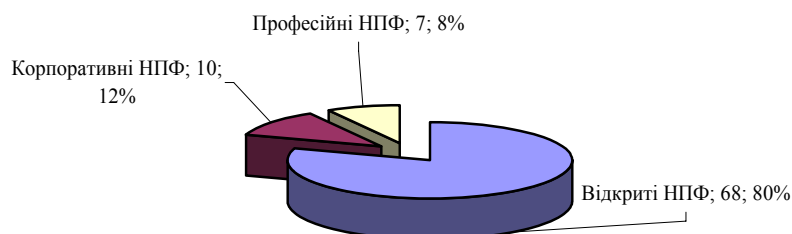
В цілому, Держфінпослуг погоджено 112 статутів недержавних пенсійних фондів, серед яких 30 фондів розпочали процедуру реєстрації у II кварталі цього року і складають той кількісний потенціал, який поповнить кількість недержавних пенсійних фондів вже до кінця цього року.

Найбільша кількість недержавних пенсійних фондів та суб'єктів інфраструктури, що їх обслуговує, зареєстрована в м. Києві – 52 НПФ з 85. Решта розміщена в регіонах (Дніпропетровська обл. – 10, Донецька обл. – 6, Харків – 4, Львів – 4, Івано-Франківськ – 4, Сімферополь – 1, Суми – 1, Черкаси – 1, Херсон – 1) (мал. 1).

Мал. 1. Розміщення фондів за регіонами станом на 01.07.07

Найбільшу кількість серед зареєстрованих пенсійних фондів складають відкриті фонди. Кількісний розподіл пенсійних фондів за видами станом на 01.07.07 представлений на мал. 2.

Мал. 2. Розподіл пенсійних фондів за видами станом на 01.07.07

Висока частка відкритих НПФ пояснюється більшою свободою вступу до них нових учасників (без прив'язки їх до конкретної галузі або підприємства).

Станом на кінець першого півріччя 2007 року Держфінпослуг видано 36 ліцензій на провадження діяльності з адміністрування пенсійних фондів. 33 адміністратори недержавних пенсійних фондів вже уклали договори з обслуговування НПФ. З них 13 адміністраторів надають послуги більше чим одному фонду.

За даними Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку України видано 218 ліцензій на здійснення діяльності з управління активами, з яких право на управління активами недержавних пенсійних фондів отримало 44 КУА. Серед них 16 компаній надають послуги більше ніж одному фонду.

Ліцензії на здійснення депозитарної діяльності зберігача отримали 79 банків. З 31 банку-зберігача, що уклали договори з обслуговування недержавних пенсійних фондів, 18 банків надають послуги більше ніж одному фонду.

На середину поточного року вже від 74 недержавних пенсійних фондів отримано повідомлення про укладені договори про надання послуг з адміністрування та управління активами, тобто про можливість залучати до фонду учасників та вклади. Але **активну діяльність по залученню вкладників і учасників та формуванню пенсійних активів здійснюють 50 фондів.**

Слід зазначити, що вже цієї кількості НПФ достатньо для обслуговування всіх бажаючих роботодавців та громадян країни брати участь у недержавному пенсійному забезпеченні.

Для прикладу, в Польщі, де учасників НПФ більш 11 млн. громадян, працює всього 16 фондів. В Угорщині із 60 НПФ, створених у перші декілька років, зараз залишилось всього 21 фонд, в яких бере участь більше 40 відсотків зайнятого населення. В Чилі 80 відсотків учасників зосереджені у 5 великих фондах.

З урахуванням світового досвіду **можливо зробити висновок про поступове зниження динаміки росту чисельності в Україні недержавних пенсійних фондів та інфраструктури, що їх обслуговує** з одночасним їх укрупненням в процесі зростання конкуренції та переваг, які несе консолідація цього ринку.

Рівень проникнення іноземного капіталу на ринок пенсійних послуг залишається помірним, але має тенденцію до зростання.

На середину поточного року 22 відсотки статутного капіталу адміністраторів НПФ належало нерезидентам. Для прикладу, в банківському секторі нерезидентам належить близько 30 відсотків, а в страховому бізнесі біля 25 відсотків.

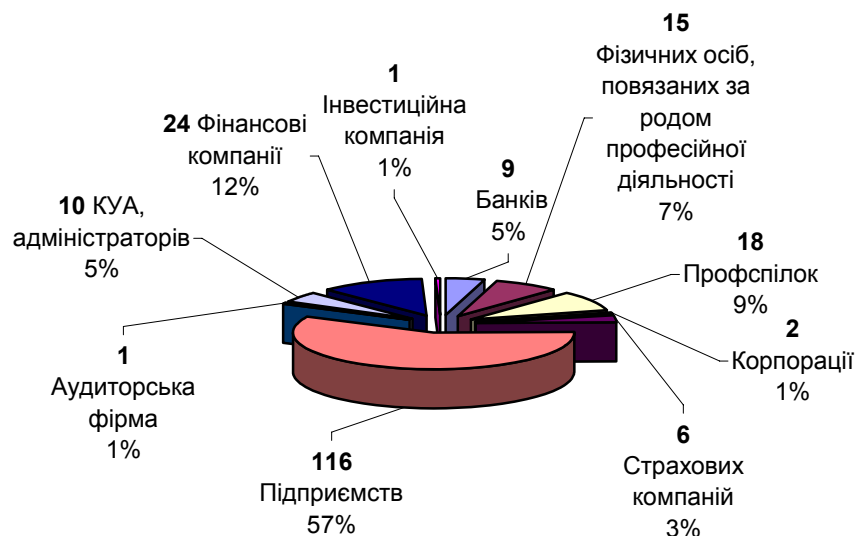
В той же час, вступ України до СОТ та збільшення доходів населення призведе до подальшого посилення інтересів іноземців до українського

ринку пенсійних послуг, що в свою чергу посилюватиме конкуренцію та консолідацію цього ринку.

2. Динаміка формування пенсійних активів та активність населення у накопиченні додаткової пенсії через систему недержавного пенсійного забезпечення

Питання формування пенсійних активів та функціонування всієї системи НПЗ на пряму пов'язане із зацікавленістю юридичних та фізичних осіб у задоволенні своїх економічних потреб шляхом участі у системі недержавного пенсійного забезпечення.

Станом на 01.07.07 з одного мільйона суб'єктів підприємницької діяльності-юридичних осіб виступило засновниками недержавних пенсійних фондів лише 198, а в якості вкладників – 1729. *Це свідчить про незначну зацікавленість на цьому етапі розвитку економіки власників та керівників підприємств і установ у створенні та участі в діяльності недержавних пенсійних фондів.* Серед засновників НПФ майже 60% складають підприємства реального сектора економіки, 12% – фінансові компанії (мал. 3).

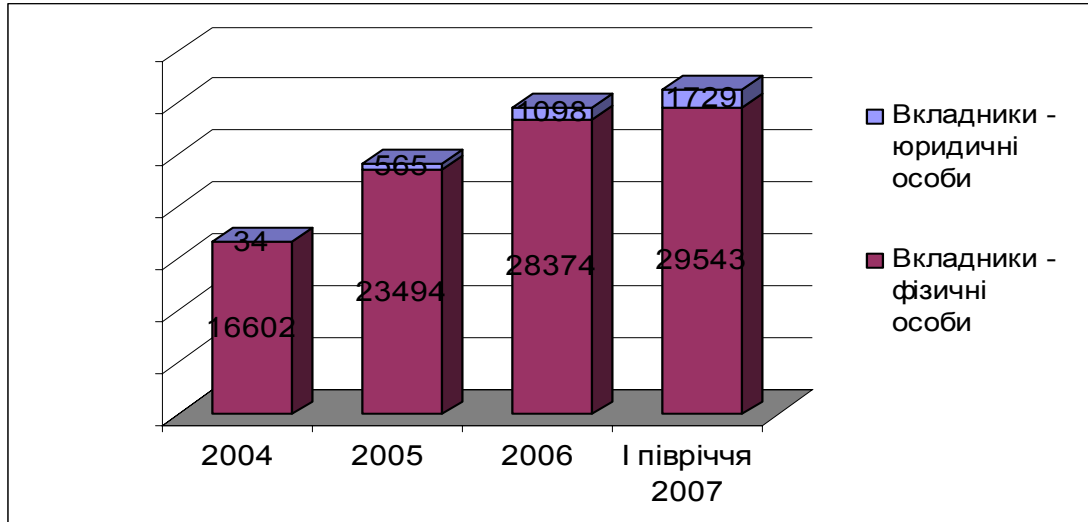
Мал. 3. Розподіл засновників недержавних пенсійних фондів

Найбільший інтерес до участі у системі недержавного пенсійного забезпечення виявили представники промислових підприємств. Це пов'язане як із необхідністю залучення додаткових «довгих» фінансових ресурсів, так і закріплення професійних кадрів на виробництві.

В той же час, *кількість підприємств і установ, які виступають засновниками та вкладниками пенсійних фондів постійно зростає*, що свідчить про поступове розуміння власниками та керівниками підприємств

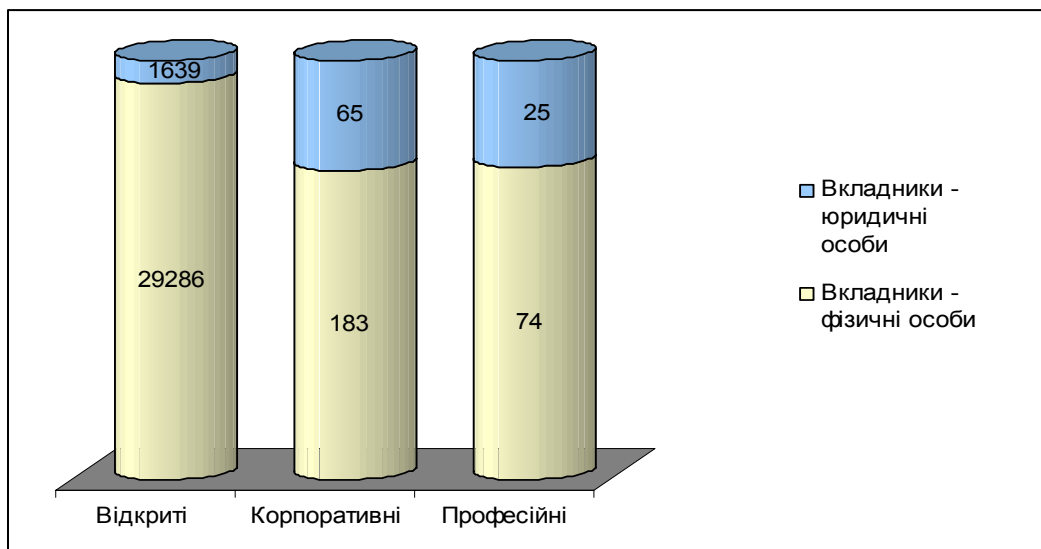
користі накопичувального пенсійного забезпечення з одного боку, та тиску трудових колективів, профспілок на роботодавців з метою покращення соціального захисту найманих працівників.

Позитивно впливає на цей процес і досвід адміністраторів НПФ (мал. 4).

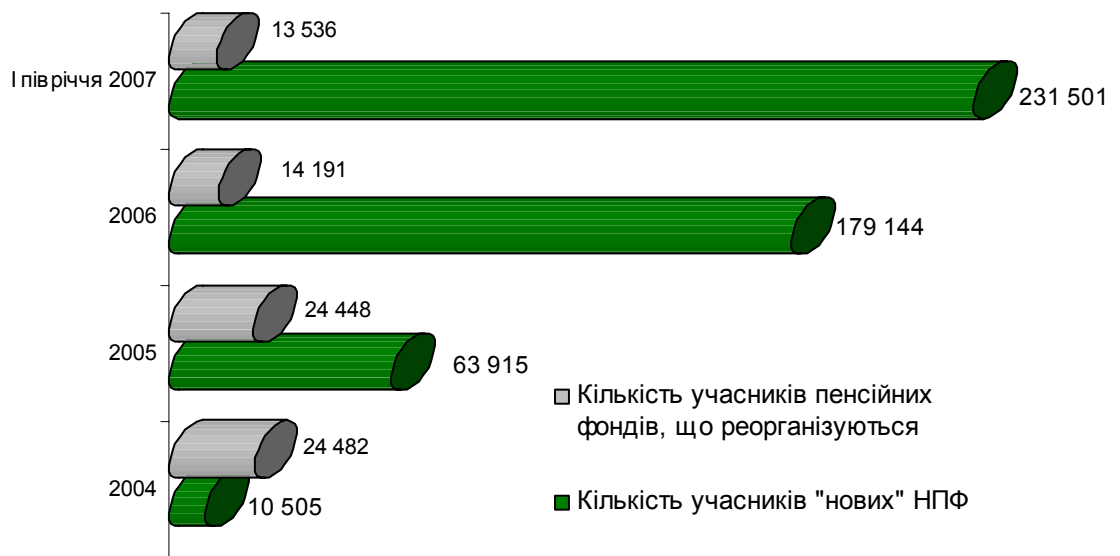
Мал.4. Динаміка зростання вкладників недержавних пенсійних фондів

Найбільш активно зростає кількість вкладників та учасників у відкритих НПФ.

Мал.5. Кількість вкладників НПФ станом на 01.07.07 у розрізі видів НПФ

Всього, на кінець 1 півріччя 2007 року загальна кількість учасників недержавних пенсійних фондів за укладеними контрактами зросла порівняно з 2005 роком майже в 3 рази, а з початку року на 28% і становила 245037 фізичних осіб (мал. 6).

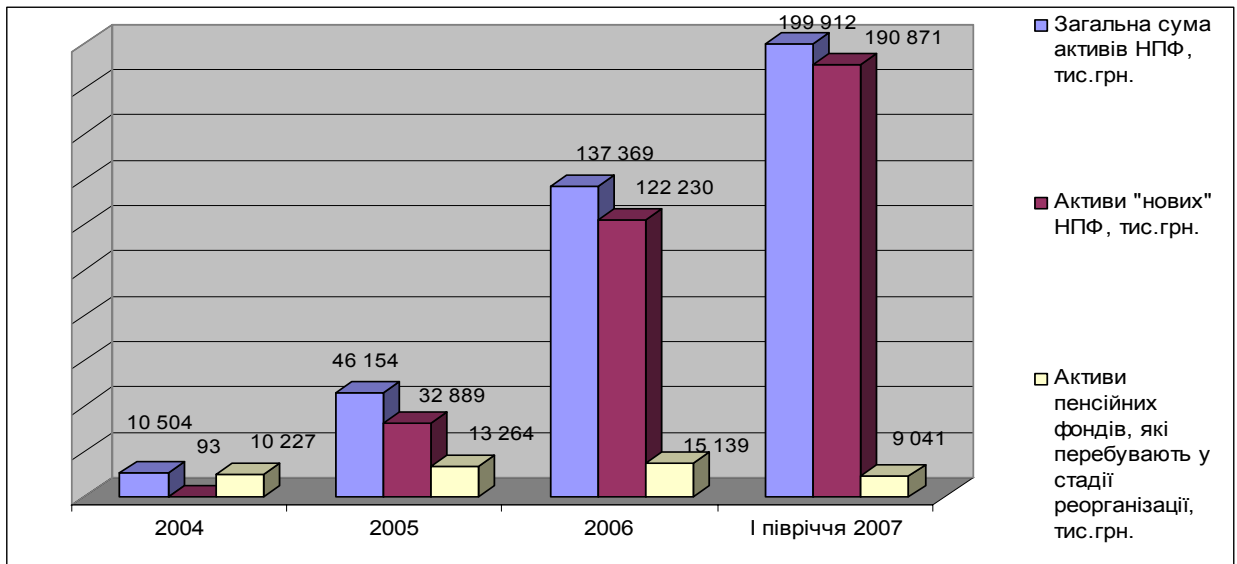
Мал. 6. Динаміка кількості учасників НПФ у 2004 - I півріччі 2007 роках

Але такі темпи ще не можуть забезпечити найближчими роками запровадження добровільного пенсійного накопичення в масштабах, які б суттєво впливали на економіку та розв'язання проблем пенсіонерів.

За результатами I півріччя 2007 року лише 1,12% працездатного населення України є учасниками недержавних пенсійних фондів. По відношенню до «середнього класу», який за розрахунками досліджень складає 8 – 10% всього населення, частка учасників НПФ складає біля 10-12 відсотків.

Аналіз даних недержавних пенсійних фондів у розрізі вікових груп учасників показує, що найбільшими за кількістю учасників є вікова група від 40 до 55 років – 43,1% та від 25 до 40 років – 35,2%.

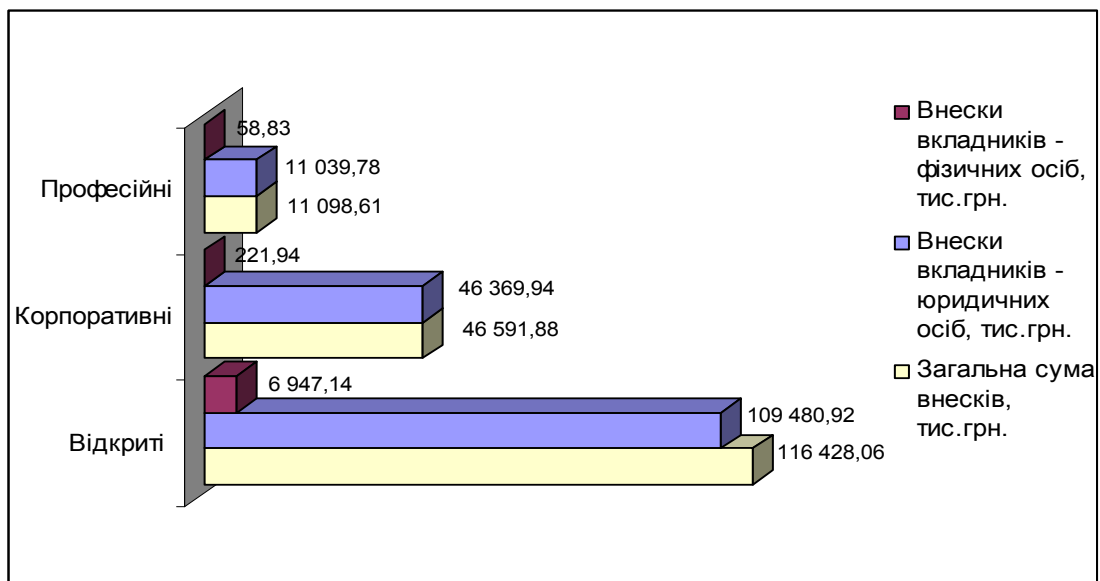
Загальна сума активів, сформованих пенсійними фондами станом на 01.07.07, становить 199 912 тис. грн., 95,5% яких, або 190871 тис. грн., складають активи „нових” пенсійних фондів. Як свідчить діаграма (мал.7), у порівнянні з початком 2006 року, активи „нових” пенсійних фондів зросли у 1,5 рази, тоді як активи пенсійних фондів, які реорганізуються зменшилась за рахунок переведення коштів учасників у „нові” пенсійні фонди.

Мал. 7. Динаміка формування активів недержавних пенсійних фондів у 2004-2007 роках

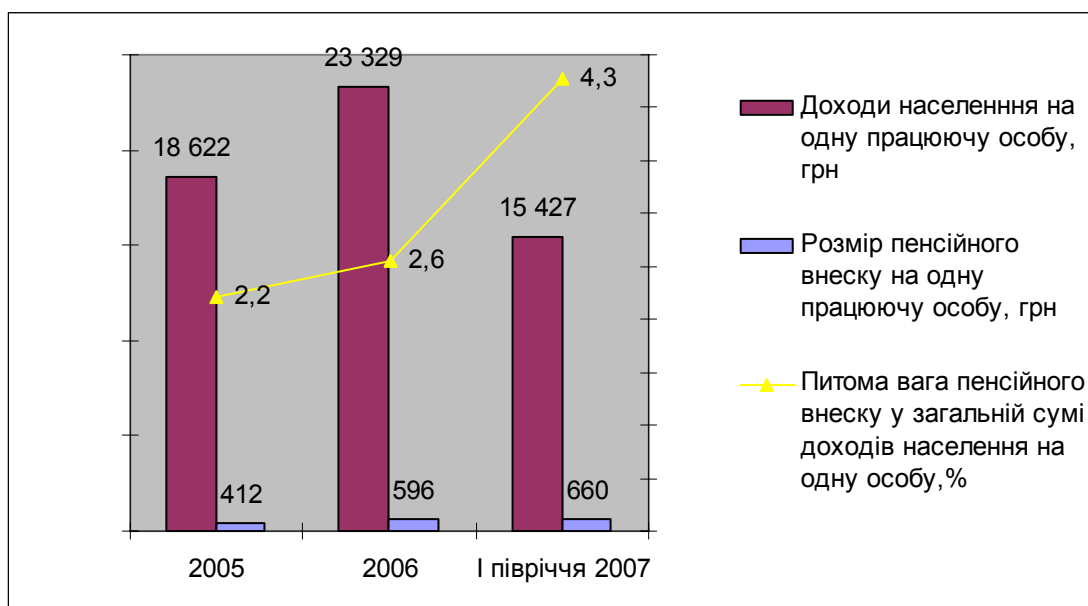
Основним фактором формування пенсійних активів у перші роки функціонування залишаються пенсійні внески, сплачені вкладниками до недержавних пенсійних фондів.

Середньомісячні внески у січні – липні 2007 року на користь учасників, сплачених вкладниками корпоративних НПФ, у середньому становили 982,36 грн., що складає 12,9% від середньомісячної заробітної плати одного штатного працівника. У більшості корпоративних фондів, ця сума частково сплачується за рахунок коштів роботодавця і частково за рахунок самого учасника. Вкладниками професійних НПФ на користь одного учасника сплачується 62,55 грн. або 0,8% середньомісячної заробітної плати, для відкритих НПФ – 220,23 грн. або 2,9%. Разом з тим, найбільша питома вага по сплаті внесків належить саме вкладникам відкритих пенсійних фондів, а саме 66,9% пенсійних внесків (мал. 8).

Мал. 8. Пенсійні внески за видами НПФ станом на 01.07.07

На мал. 9. наведені дані щодо співвідношення розміру пенсійного внеску, сплаченого до недержавних пенсійних фондів у розрахунку на одного учасника та розміру доходів населення у розрахунку на одну працюючу особу. Дані діаграми свідчать що питома вага пенсійного внеску у загальній частині доходів населення на сьогодні не перевищує 4,3%. Простежується зв'язок між збільшенням розміру пенсійних відрахувань та зростанням загального достатку населення. **Низький рівень доходів населення негативно впливає на його участь в системі недержавного пенсійного забезпечення.**

Мал.9. Динаміка зростання розміру пенсійного внеску у перерахунку на одного учасника

В той же час, вважати, що лише низькі доходи населення є причиною низької активності населення було б невірною. Адже наведені в таблиці 2.1 данні свідчать, що за період з 2000 до 2006 роки валовий національний дохід на одного мешканця України збільшився з 690 до 1940 доларів США (підраховано за методом Атласа), а рівень бідності зменшився з 31 до 8 відсотків на рік.

Швидке економічне зростання (7,5 % ВВП у середньому на рік в 2001-2006 роках) забезпечило найбільш швидкі темпи скорочення бідності серед країн колишнього СРСР.

Таблиця 2.1.

ВНД на душу населення (доларів США за методом Атласа)	Рівень бідності (риска бідності 1813 грн. на душу населення)
2000 рік – 690	2000 рік – 31%
2001 рік – 720	2001 рік – 31%
2002 рік – 780	2002 рік – 25%
2003 рік – 970	2003 рік – 19%
2004 рік – 1260	2004 рік – 14%

2005 рік – 1520 2006 рік – 1940	2005 рік – 8%
------------------------------------	---------------

Депозити фізичних осіб збільшилися за часи з початку створення перших НПФ (2004 – 2007 роки) з 41,2 до 109 млрд. грн. Населення продовжує користуватися більш зручними та зрозумілими для них схемами накопичень.

3. Роль активів НПФ в інвестиційному процесі. Структура пенсійних активів та якість управління активами.

В цілому сукупні активи НПФ, які спрямовуються на інвестування хоча і збільшилися за останній рік майже в 2 рази склали станом на 01.07.07 лише 185,2 млн. грн. Враховуючи, що інвестиції в основний капітал у 2006 році склали 125 254 млн. грн., можливо зробити висновок, що активи недержавних пенсійних фондів поки що не мають вирішального впливу на інвестиційний клімат в Україні.

Для порівняння, кредити банків в інвестиційну діяльність в 2006 році склали 19 406 млн. грн. В той же час, практика роботи НПФ інших країн свідчить про їх велике значення для інвестування в національній економіці. Динаміка загальних інвестицій пенсійних фондів інших країн відносно обсягів внутрішнього валового продукту у 2001 – 2005 роках наведена у табл.3.1

Таблиця 3.1.

Країна	Загальні інвестиції пенсійних фондів, % до ВВП				
	2001	2002	2003	2004	2005
Нідерланди	102,6	85,5	101,3	108,7	124,9
США	96,2	84,1	96,2	99,6	98,9
Канада	53,3	47,8	52,1	48,9	50,4
Франція	3,9	6,6	7,0	6,0	5,8
Німеччина	3,4	3,5	3,6	3,8	3,9
Польща	2,5	4,0	5,5	7,0	8,7
Італія	2,3	2,3	2,4	2,6	2,8
Угорщина	4,0	4,5	5,3	6,9	8,5
Словаччина	-	-	-	-	0,6
Нова Зеландія	14,7	13,0	11,3	11,3	11,3
Португалія	11,5	11,5	11,8	10,6	12,9
Ірландія	44,3	35,1	39,4	42,0	52,8

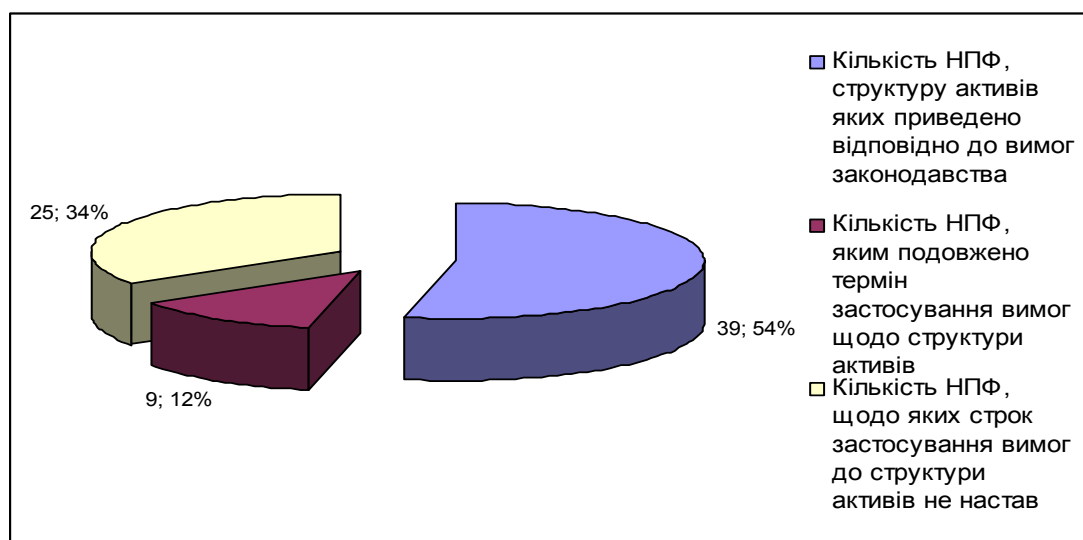
З метою захисту пенсійних активів на законодавчому рівні встановлені вимоги до напрямків інвестування пенсійних активів та загальні обмеження за окремими напрямками.

Враховуючи необхідність часу для акумулювання активів в обсягах, які дають можливість диверсифікації інвестування, вимоги законодавства до складу та структури активів застосовуються до недержавних пенсійних фондів лише після 18 місяців з дати реєстрації НПФ. Таким чином, вимоги законодавства щодо структури активів перших, внесених до Державного реєстру фінансових установ, почали застосовувалися лише наприкінці 2006 року.

В той же час, аналіз даних щодо диверсифікації активів свідчить, що частина фондів і після 18 місяців роботи не виконали вимоги щодо диверсифікації своїх активів або внаслідок неефективної діяльності рад фондів щодо здійснення контролю за інвестиційною політикою фонду, або за діяльністю осіб, що здійснюють управління активами фонду.

12% недержавних пенсійних фондів ДКЦПФ продовжено терміни виходу на режим диверсифікації. У частини фондів проблеми, пов'язані із диверсифікацією пенсійних активів, є наслідком неефективної діяльності адміністратора по залученню вкладників та учасників і акумулюванню пенсійних внесків. Є, зокрема, фонди, які протягом більше 2-х років взагалі не уклали жодного пенсійного контракту та не здійснювали ніякої діяльності, спрямованої на залучення вкладників і пенсійних внесків. Вважаємо, що відстрочення терміну диверсифікації активів саме для таких фондів не є доцільним.

В цілому, станом на 01.07.07 серед 73 недержавних пенсійних фондів, які виконали всі вимоги законодавства щодо початку діяльності, тільки 39 фондів (54%) виконали вимоги щодо структури активів (мал.10).

Мал. 10. Дотримання вимог щодо диверсифікації активів

Відповідність структури інвестицій пенсійних активів НПФ (включаючи активи «нових» НПФ та НПФ, які знаходяться в стадії реорганізації) до вимог законодавства відображено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Напрямки розміщення пенсійних коштів	Розміщення інвестицій, тис. грн.	Частка розміщених інвестицій, % від інвестиційного портфелю	Встановлені нормативи відповідно до законодавства, % від загальної вартості пенсійних активів
Банківські депозитні рахунки та ощадні сертифікати	56741,5	35,3	40
Придбання або додаткове інвестування в цінні папери, доходи за якими гарантовано КМУ	2073,1	1,3	50
Придбання або додаткове інвестування в цінні папери, доходи за якими гарантовано Радою Міністрів АРК, та облігації місцевих позик	1914,0	1,2	20
Придбання або додаткове інвестування в облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України	66338,2	41,3	40
Придбання або додаткове інвестування в акції українських емітентів	19997,9	12,4	40
Придбання або додаткове інвестування в цінні папери іноземних емітентів	0	0	20
Придбання або додаткове інвестування в іпотечні цінні папери, визначені законодавством	20,3	0,01	40
Придбання або додаткове інвестування в об'єкти нерухомості	2533,9	1,6	10
Придбання або додаткове інвестування в банківські метали	3600,7	2,2	10
Придбання або додаткове інвестування в інші активи, не заборонені законодавством	4998,7	3,1	5

Аналіз свідчить, що частка активів, яка розміщена на банківських депозитних рахунках, при сталому зростанні активів пенсійних фондів, поступово зменшується (з 64% у I кварталі 2006 року до 35,3% – на кінець I кварталу 2007 року). Це пов'язано як з диференціацією інвестування, так і зі зниженням доходності банківських депозитів.

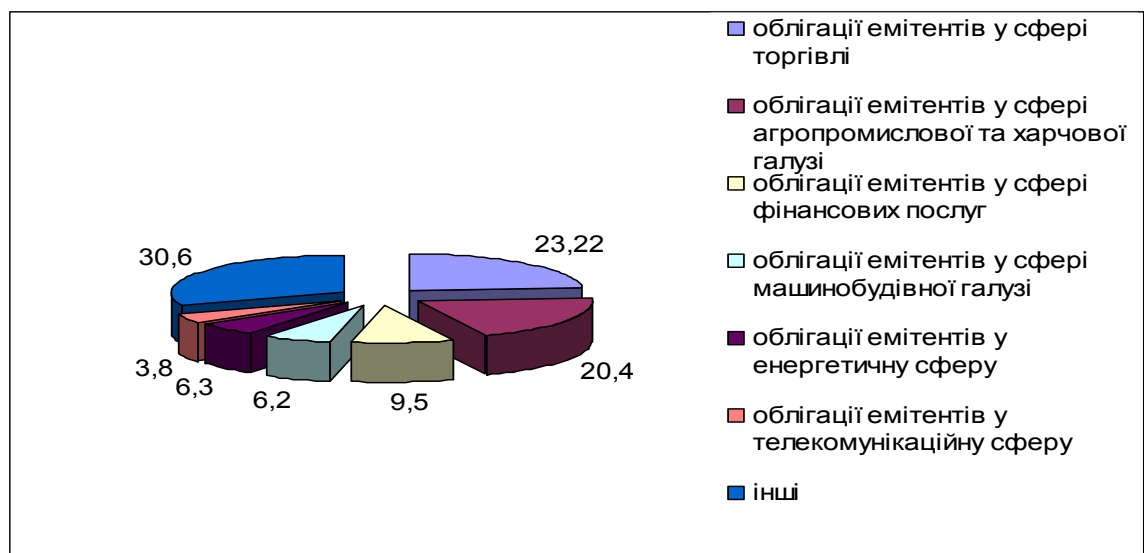
Середня ставка за депозитами складає 14,07%. Відхилення від середньозваженої ставки Національного банку України за депозитами в національній валюті складає в середньому від 2,7 до 9,2%.

Довідково: у першому півріччі 2007 року, спостерігалось зменшення середньозважених процентних ставок за коштами, залученими на короткострокові рахунки суб'єктів господарювання в національній валюті з 7,9% до 7,7% річних та довгострокових депозитів з 10,0% до 9,1% річних.

Переважна частина пенсійних активів інвестована в банківські депозити розміщена саме на довгострокових банківських депозитних рахунках - строком від 1 до 3 років (81%), решта депозитів короткострокові – від 3 місяців до 1 року (19%).

Одна з проблем якості інвестування полягає в тому, що облігації підприємств – емітентів, які відповідно до біржових процедур свого часу були включені до 3 рівня лістингу, складають в структурі „облігаційного” портфелю пенсійних фондів 96%. Починаючи з жовтня поточного року вони вже не відносяться до таких, що мають право знаходитись в реєстрі біржі і підлягають виведенню з нього. Належної кількості альтернативних цінних паперів, якими треба замінити нелістинговані інструменти, не має

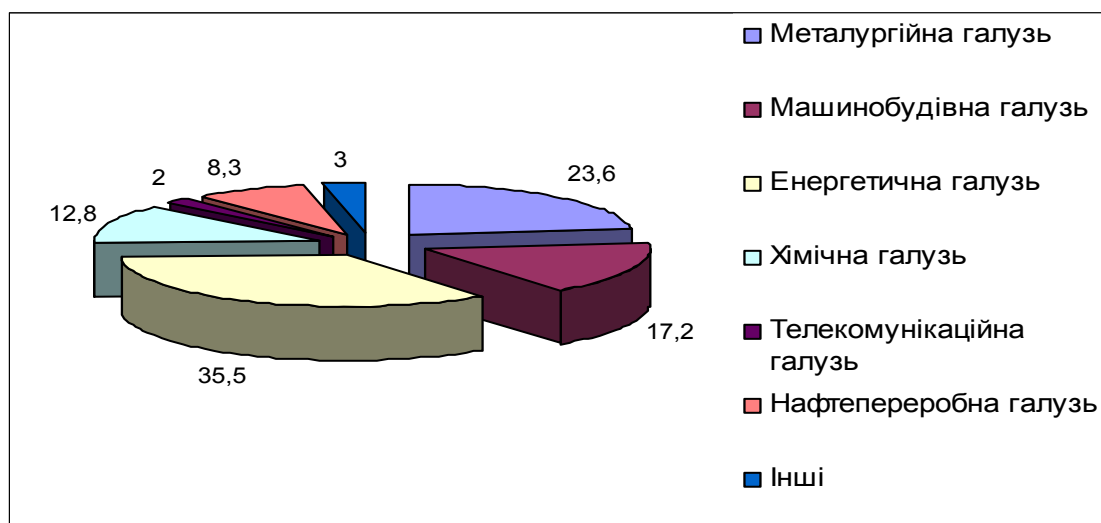
Структура вкладень в облігації українських емітентів за галузями зазначена на мал. 11.

Мал. 11. Структура вкладень в корпоративні облігації за галузями економіки.

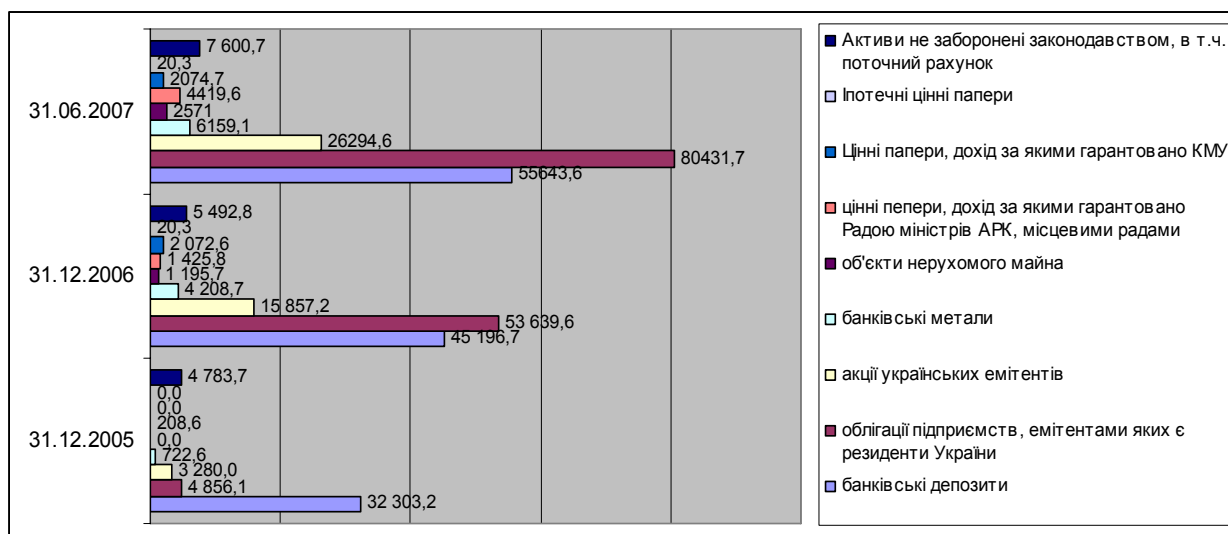
Акції українських емітентів, які включені до Котирувальних листів 1 та 2 рівня лістингу, складають в структурі портфелю пенсійних фондів 42%, решта – 58,0% – включена до 3 рівня лістингу і також підлягає виведенню з

інвестиційних портфельів НПФ. Структури вкладень в акції українських емітентів за галузями емітентів наведена на мал. 12.

Мал.12. Структура вкладень в акції українських емітентів за галузями

В цілому динаміка зміни структури інвестованих пенсійних активів протягом 2005 – 2007 років відображена на мал. 13.

Мал.13. Динаміка зміни структури інвестованих пенсійних активів недержавних пенсійних фондів за 2005 – 2007 роки

Привертає увагу низький рівень інвестування пенсійних активів в державні боргові цінні папери, чим вітчизняні НПФ суттєво відрізняються не лише від країн з розвинутою економікою але і від сусідів з країн Східної Європи та СНД.

Так, зокрема в Угорщині, більше 70% активів НПФ інвестовано в державні цінні папери, в Болгарії та Чехії – біля 50%, в той час, коли в Україні лише 1,1% при ліміті 50%.

Для України це пов'язано з доходністю державних цінних паперів, яка є нижчою за рівень інфляції.

Зовсім не використовуються вітчизняними НПФ можливості диверсифікації активів шляхом інвестування в іноземні цінні папери (норматив до 20 %), що пояснюється відсутністю нормативних актів та механізмів такого інвестування. Їх розробка належить до компетенції НБУ та Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

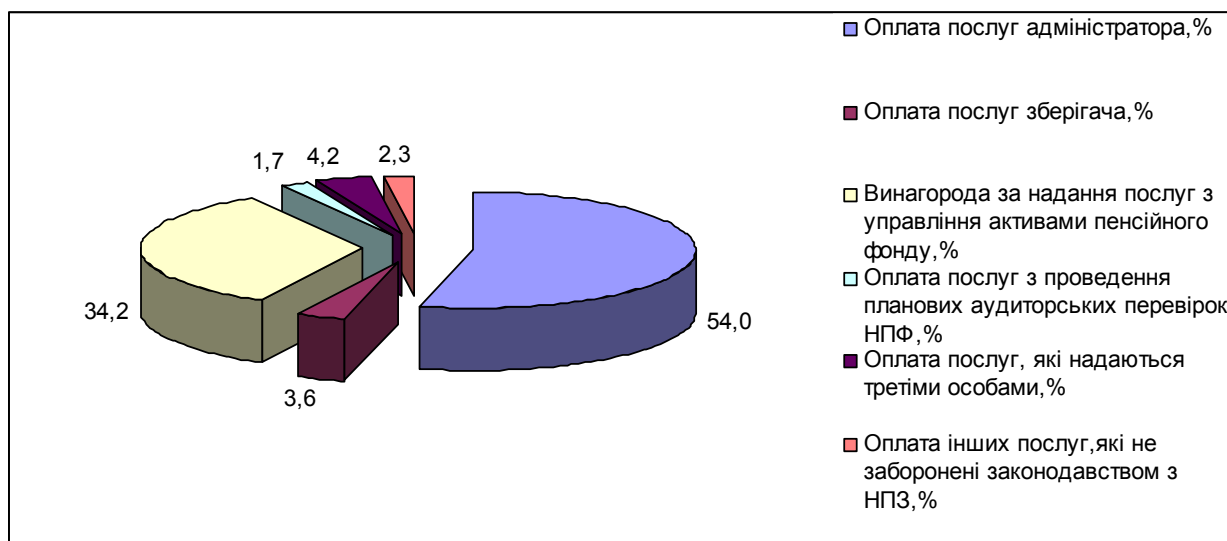
Сукупний інвестиційний дохід НПФ за 2006 рік склав 14396 тис. грн., за перше півріччя 2007 року – 15432 тис. грн. В той же час, різні підходи до визначення чистої вартості одиниці пенсійних внесків не дають можливості регуляторам та населенню порівнювати рівень доходності пенсійних фондів між собою.

На звернення Держфінпослуг ДКЦПФР, до компетенції якої відноситься це питання, займається вирішенням цієї проблеми шляхом доопрацювання Положення про порядок визначення чистої вартості активів НПФ.

Аналіз звітності НПФ свідчить, що **витрати, які відшкодовуються за рахунок пенсійних фондів знаходяться в межах нормативів, визначених законодавством** і станом на 01.07.07 складають 11347,99 тис. грн. або 5,7% від загальної суми активів.

Основна частина витрат, що відшкодовується за рахунок пенсійних активів, припадає на оплату послуг адміністратора (6022,0 тис. грн. або 53,1% від загальної суми витрат). При цьому, середнє значення тарифів на оплату послуг адміністратора - 3,38% від пенсійних внесків, що на 2,62 процентних пункти менше визначених законодавством тарифів на оплату послуг адміністратора. Витрати на сплату винагороди компанії з управління активами за надання послуг з управління активами пенсійного фонду становлять 3671,5 тис. грн (32,4% від загальної суми витрат). Витрати на оплату послуг зберігача, який здійснює відповідальне зберігання активів пенсійного фонду – 265,7 тис. грн (2,0% від загальної суми витрат).

Структура витрат, що відшкодовуються за рахунок активів недержавних пенсійних фондів наведена на мал.14.

Мал.14. Структура витрат недержавних пенсійних фондів

В той же час слід зазначити, що діяльність адміністраторів НПФ в перші роки роботи НПФ є збитковою. В 2006 році консолідований збиток адміністраторів в процесі обслуговування фондів склав 3867,8 тис. грн. Це є об'єктивним процесом не лише для вітчизняного ринку пенсійних послуг.

4. Проблеми щодо оподаткування суб'єктів ринку недержавного пенсійного забезпечення.

Слід звернути увагу, що чинним законодавством України до останнього часу залишається не вирішена низка питань щодо оподаткування в системі недержавного пенсійного забезпечення. Зокрема, це стосується усунення подвійного оподаткування суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення при здійсненні пенсійних внесків до НПФ та отриманні пенсійних виплат.

Зважаючи на те, що діяльність з недержавного пенсійного забезпечення відповідно до Закону може здійснюватися як НПФ, так і банківськими установами та страховими організаціями, а також беручи до уваги те, що чинним законодавством з питань оподаткування для банків та страховиків передбачені певні податкові пільги, в цьому стає зрозумілим, що за таких умов послуги недержавних пенсійних фондів стають менш конкурентноздатними.

Внесення змін до законодавства з питань оподаткування необхідне для встановлення рівних умов для всіх суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення.

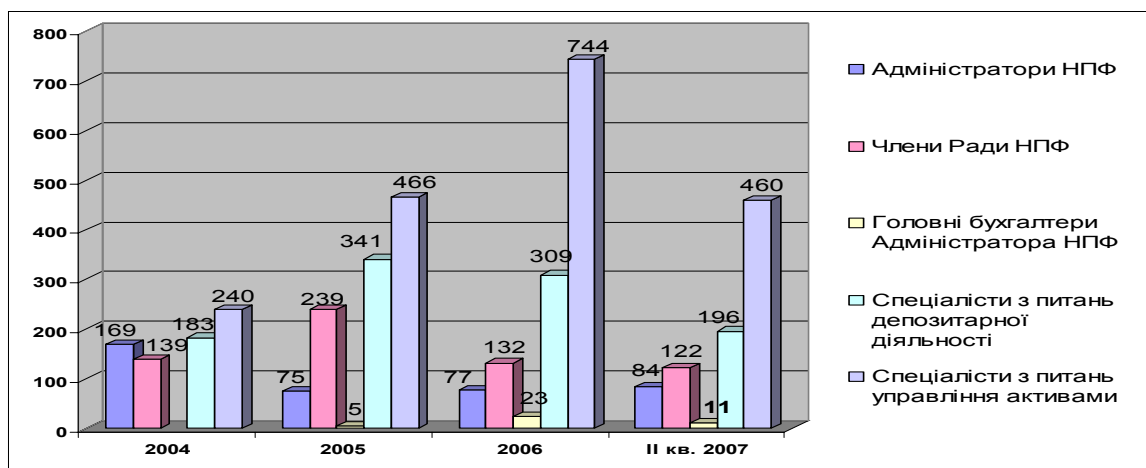
В 2006 – 2007 роках проекти відповідних змін до законів з питань оподаткування вже декілька разів вносилися до Верховної Ради України. Зокрема, змінами до Закону України “Про податок на додану вартість” передбачалося віднесення до складу операцій, що не підлягають оподаткуванню податком на додану вартість, послуг з недержавного пенсійного забезпечення, які надаються адміністраторами недержавних пенсійних фондів. Змінами до Закону України “Про податок з доходів фізичних осіб” пропонувалося уточнити перелік угод, які не включаються до загального місячного оподатковуваного доходу платника податку, зокрема, включення пенсійних контрактів, внески за якими не включаються до загального місячного оподатковуваного доходу платника податку, а також вирівняти підходи до оподаткування періодичних та одноразових виплат. Крім того, пропонувалося внести зміни до Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами" щодо включення до переліку активів, що не можуть бути використані як джерело погашення податкового боргу, пенсійних внесків на недержавне пенсійне забезпечення.

Але вони так і не були підтримані народними депутатами України. Тому пропонується повторно внести їх на розгляд Верховної ради України нового складу.

5. Рівень кадрового забезпечення суб'єктів системи недержавного пенсійного забезпечення.

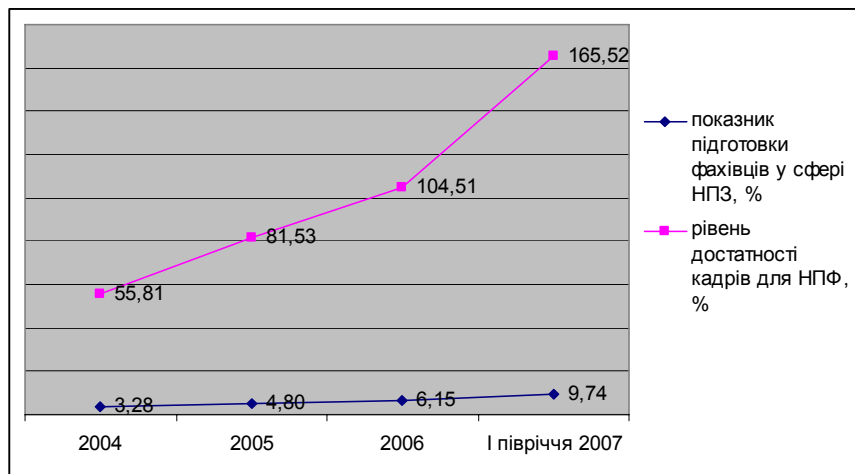
Враховуючи високий рівень відповідальності при роботі з пенсійними активами, на законодавчому рівні були встановлені вимоги до кадрового складу фахівців, які працюють у сфері недержавного пенсійного забезпечення. Зазначені вимоги стосуються не тільки кваліфікації спеціалістів але і визначають мінімально достатню кількість таких спеціалістів для кожного із суб'єктів системи.

До цього часу, підготовка фахівців здійснюється шляхом навчання, підвищення кваліфікації та сертифікації працівників суб'єктів системи недержавного пенсійного забезпечення на спеціалізованих курсах. При цьому, враховується специфіка діяльності кожного із суб'єктів. Динаміки підготовки та сертифікації фахівців що працюють у сфері недержавного пенсійного забезпечення наведена на мал.15.

Мал.15. Кількість підготовлених фахівців, що працюють у сфері недержавного пенсійного забезпечення.

Проаналізувавши дані щодо динаміки підготовки спеціалістів за відповідними спеціалізаціями з початку діяльності системи недержавного пенсійного забезпечення та рівень достатності кваліфікованих кадрів для діяльності недержавних пенсійних фондів, які наведені на мал. 16, можна зробити висновок про відповідне відставання обсягів підготовки кадрів від потреб ринку недержавного пенсійного забезпечення.

Мал. 14. Динаміка попиту та забезпеченості кваліфікованими кадрами у сфері недержавного пенсійного забезпечення

Особливо відчутним є недостатність кваліфікованих спеціалістів з питань адміністрування недержавного пенсійного фонду.

При подальшому зростанні системи недержавного пенсійного забезпечення та запуску професійної пенсійної системи і накопичувальної складової загально обов'язкового державного пенсійного страхування недостатність кваліфікованих кадрів у цій сфері стане ще більш гострою.

До цього часу не налагоджена підготовка фахівців для роботи у сфері недержавного пенсійного забезпечення у вищих навчальних закладах економічного та юридичного профілю, не зважаючи на те, що Держфінпослуг та Міністерство праці та соціальної політики України підіймали це питання перед Міністерством освіти і науки України. Тому вкрай важливо на державному рівні запровадити включення відповідного курсу до програм навчання фахівців у закладах освіти економічного та юридичного профілю. Кращому вирішенню цієї проблеми буде сприяти реалізація комплексної програми підготовки фахівців у цій сфері.

6. Подолання недовіри населення до системи недержавного пенсійного забезпечення.

Подальший розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення неможливий без активної підтримки її розвитку з боку широких верств населення.

Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України для виконання розпорядження Кабінету Міністрів України з цих питань був розроблений та затверджений План реалізації заходів з проведення роз'яснювальної роботи з питань недержавного пенсійного забезпечення на 2007 – 2008 роки. Протоколом про співпрацю і технічну допомогу між Держфінпослуг та Проектом Розвитку ринків капіталу USAID (далі – FMI) від 15.12.06. передбачено проведення регіональних круглих столів з питань діяльності недержавних пенсійних фондів для роботодавців, підготовка

навчального посібника стосовно функціонування недержавних пенсійних фондів, проведення регулярних круглих столів для ЗМІ стосовно діяльності недержавних пенсійних фондів, підготовка брошур, рекламних роликів та інших інформаційних матеріалів для громадськості стосовно пенсійної реформи.

Відповідно до встановлених планів, Держфінпослуг здійснює активну співпрацю з обласними та місцевими органами самоврядування щодо поширення інформації про систему недержавного пенсійного забезпечення та недержавні пенсійні фонди шляхом проведення просвітницько-пропагандистських заходів.

Основними чинниками, які знижують ефективність проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи є недостатність фінансування роз'яснювальної програми як з боку держави так і суб'єктів ринку недержавного пенсійного забезпечення.

7. Проблеми запровадження другого рівня накопичувальної та професійної системи

Відповідно до концепції проведення пенсійної реформи в Україні система недержавного пенсійного забезпечення повинна стати тим полігоном, на якому повинні бути відпрацьовані основні механізми функціонування другого рівня накопичувальної системи пенсійного забезпечення.

Досвід, накопичений протягом 2004 – 2007 років системою третього рівня, дає можливість зменшити кількість проблем, пов'язаних із запровадженням накопичувальної системи другого рівня. Основні риси цієї системи визначені в проекті Закону України «Про запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування», схваленого Кабінетом Міністрів України та внесеного до Верховної Ради України (№ 2854).

Законопроектом передбачається запровадження другого рівня з 1 січня 2009 року. Передбачається, що сума відрахування роботодавця на користь працівника буде поступово підвищуватись з 2% до 7%. За попередніми розрахунками додатковий інвестиційний ресурс, отриманий від цієї системи, лише в 2009 році становитиме більше 2,8 млрд. грн.

Тому, вкрай необхідно до початку запуску другого рівня пенсійної системи вирішити питання підвищення привабливості для пенсійної системи державних боргових цінних паперів, прискорити впровадження в обіг іпотечних цінних паперів, створити умови для виведення на організований фондовий ринок нових корпоративних цінних паперів.

Є цілий ряд і інших, перш за все, організаційних питань, які потребують скорішого вирішення.

Враховуючи, що до накопичувальної системи підключається біля 8 млн. громадян, потребує ретельного опрацювання механізм роботи з ними та їх накопичувальними рахунками. Поки що, чіткого розуміння в цьому плані не має. В той же час, зволікання з вирішенням достатньо складних методологічних, процедурних та організаційних питань може призвести до зриву встановлених строків запровадження другого рівня накопичувальної системи. Зокрема, відсутнє чітке визначення процедур контролю за суб'єктами накопичувальної системи, що вимагає чіткого визначення переліку повноважень органів виконавчої влади, які займаються запровадженням накопичувальної системи.

Не визначено органу виконавчої влади, який буде відповідати за ведення персоніфікованого обліку, проведення операцій в системі персоніфікованого обліку, внесення відомостей про застраховану особу до системи персоніфікованого обліку, надання інформації застрахованій особі про пенсійні активи, що обліковуються на її накопичувальному пенсійному рахунку.

Необґрунтовано, на наш погляд, збільшений термін, встановлений для спрямування страхових внесків до недержавних пенсійних фондів. Досвід функціонування добровільного пенсійного забезпечення інших країн доводить, що оптимальним терміном тут може бути 3 роки.

Проблеми щодо запровадження обов'язкової професійної пенсійної системи.

Не зважаючи на те, що запровадження професійної пенсійної системи планується з 2014 року, без належного обґрунтування форсується дострокове запровадження цієї системи.

Передбачене законопроектом самостійне укладання пенсійних контрактів між учасником та недержавним пенсійним фондом не відповідає нормам Закону України „Про недержавне пенсійне забезпечення”. Незрозумілі істотні умови пенсійного контракту з огляду на те, що вони укладаються між учасником і недержавним пенсійним фондом.

Потребує більш чіткого розподілу функцій контролю за здійсненням виплат між Пенсійним фондом України, роботодавцями, фізичними особами та адміністраторами недержавних пенсійних фондів. Не розмежовані функції між органами влади та суб'єктами ринку.

Якісне вирішення проблем, наведених у записці, неможливе без посилення контролю з боку Уряду за впровадженням накопичувальних пенсійних систем та активізації роботи наглядових органів влади згідно своїх повноважень.